

Душан МЕДИН, Ванеса БУДИМИЋ ВУКОВИЋ

О ЗАПИСУ *НАЗИВ СТАБАЛА НАСАЂЕНИХ У ПЕТРОВЦУ* НИКА ЛУКИНА ПЕРАЗИЋА

Нико Лукин Перазић, угледни Петровчанин и Паштровић, рођен је 1885. године у селу Режевићи. Свој животни вијек провео је углавном у Петровцу, гдје је умро 1958. године. Образован и стасао у традиционалном паштровском амбијенту, много је путовао по свијету и говорио више страних језика. Био је међу главним носиоцима културних, образовних, спортских, туристичких и других активности у родном мјесту и у Кастел Ластви (од 1919. Петровац на Мору).

„Још од младих година, волио сам туризам и пољепшање мјеста и околице. Поред мојих личних послова, најрадије сам говорио о туризму и радио за њега.“, записано је у свом краћем аутобиографском тексту.¹

Иницирао је оснивање Друштва „Приморје“ за напредак и пољепшање Петровца и околице, соколског друштва у Петровцу, Друштва трезвености у Режевићима. Извјесно вријеме радио је и као секретар петровачке општине, а преко пола вијека био је члан управе мјесне Српске читаонице.²

Од посебне важности је и то што је био хроничар свога краја, чиме се придружио ријетким паштровским интелектуалцима који су имали свијест о значају биљежења и чувања података о разним завичајним темама.³

¹ Перазић, Н. Л. (1958). Завршетак. *О туризму* [рукопис], 83.

² Више биографских детаља о Нику Л. Перазићу може се наћи у: Лукетић, М. (2000). *Поменик Паштровића I*. Петровац: Банкада – Збор Паштровића, 160–161; Перазић, Н. Л. (2016) Ластва, у: *Паштровски алманах*. НВУ „Паштровски алманах“: Петровац – Свети Стефан, 412–415 (рад приредила Љиљана Зеновић Краповић).

³ На Перазићев ванредно занимљив запис „Ластва“, у ком исцрпно описује Петровац

О ПИСАНОЈ ЗАОСТАВШТИНИ НИКА ЛУКИНА ПЕРАЗИЋА

Фотокопија текста *Назив стабала насађених у Петровцу* коју смо консултовали и коју овдје у цјелости објављујемо чува се у Државном архиву Црне Горе – Архивски одсјек Будва, у оквиру збирке фотокопија (бр. 51) – Збирка Ника Лукина Перазића и породице Перазић (ПОПЕР).⁴ Збирка садржи неколико цјелина насталих углавном током 50-их година XX вијека. Овај рукопис⁵ дио је мање колекције текстова једноставно насловљених *О туризму* (инвт. бр. 5/83), написаних између 1955. и 1958.

Ауторов циљ, теоријско-методолошки кључ, као и морална одговорност коју је имао у односу на своје писаније, сажети су у својеврсној завршној ријечи записа о туризму: „Ово су била већином моја лична запажања, а нешто сам и чуо од других. Ово је лично за моју употребу и нијесам за сада ово ником казао нити га је ко читао. / Ја сам настојао и само желим, да ово буде све истина, па и ако није свакоме по вољи. Не мора бити, да је ово све баш овако, али има много ствари које постоје, а ја их нијесам уочио у позитивном или негативном погледу. Има много ствари, које ја још знадем али их нијесам написао и чисто из техничких разлога, јер се дуго би отегло писање.“⁶ Септембра 1958, приликом завршетка рада на цјелини названој *О туризму*, Нико Лукин Перазић ипак се „повјерава“ претпостављеном, будућем, читаоцу дирљивим ријечима: „Сада сам остарио, ослабио и прилично губим

средином XX стољећа описујући се ондашње куће и друге објекте, дајући биографије њихових власника до више генерација уназад, уз бројне детаље о културној историографији мјеста, указали смо у раду о петровачком Кастелу и Лазарету (*Паштровски алманах I*, Свети Стефан – Петровац, 2014). Љиљана Зеновић Краповић, недавно је и објавила овај запис, уз пригодан коментар, у другом *Паштровски алманах* (Петровац – Свети Стефан, 2016), 405–415.

⁴ Захваљујемо Јулији Бајковић, директорици Архивског одсјека Будва, и њеним колегињама, на љубазности, помоћи и разумијевању приликом истраживања Збирке, као и Нику В. Перазићу који је препознао значај објављивања рукописне заоставштине свога ђеда и пружио нам подршку. Др Мирославу Лукетићу и докторандкињи Милени Давидовић, МА, хвала на помоћи при тумачењу теже читљивих мјеста у тексту. Приликом преношења записа у дигиталну форму, трудили смо се да текст пренесемо у аутентичном облику, са свим правописним и граматичким неправилностима (посматрано из угла актуелног језичког стандарда), задржавајући тиме ауторов особени стил писаног изражавања.

⁵ Подаци добијени од запослених у будваском Архиву и личним увидом у Збирку. Запис има три стране (накнадно уписана пагинација – 52, 53 и 54), исписан је на хартији „на линије“ формата приближно А4. Писмо је ћирилично, што је уобичајно за Перазићеве записе.

⁶ *Завриштак*, 83.

памћење. Нећу више никада моја запажања о туризму написати.⁷ Недуго затим је преминуо.

Богата писана заоставштина овога аутора представља, чини нам се, готово неисцрпну збирку занимљивих и важних података, не само из области туризма у завичају, већ и о мноштву других тема. У домену Перазићевог интересовања били су, поред осталог, и стара Кастеластва (ранији назив за Петровац), биографије значајнијих Паштровића из XIX и прве половине XX вијека, генеалошко стабло породице Перазић и истакнутих братственика, као што је архимандрит и добротвор Димитрије Перазић, чији је животопис саставио, затим, историјске прилике којима је свједочио и разне приче о „догађајима по чувењу на територији Општине Паштровске“ итд. Током Другог свјетског рата, иако у отежаним условима, уредно је водио дневничке забиљешке, које, као јединствена хроника ратом захваћеног Петровца, са бројним детаљима из локалног, али и ширег друштвеног контекста, заслужују да буду интегрално објављене.

Оригинална писана грађа Ника Л. Перазића данас се налази у Петровцу на Мору код његовог унука, Ника В. Перазића, који ју је прије неколико деценија уступио будванском Архиву на фотокопирање и тиме учинио доступном свим заинтересованим истраживачима и читаоцима.

О ЗАПИСУ О СТАБЛИМА НАСАЂЕНИМ У ПЕТРОВЦУ

Развијена свијест о значају истраживања ближе локалне прошлости, као и очувања сјећања на минула времена и људе, заједно са репрезентативном писаном баштином коју је оставио за собом, чине Ника Лукина Перазића једним од најважнијих хроничара Паштровића новијега доба, али и уопште.

Наведено препоручује приређивање и објављивање његове укупне руко(м)писане заоставштине, у складу са савременим историографским теоријско-методолошким захтјевима и праксама. Перазићева збирка рукописа завређује и критичко издање и тумачење од стране релевантних истраживача и познавалаца локалних тема у историјском контексту. На овај начин, стручна и шира јавност добиће незаобилазна и важна штива за боље познавање и разумијевање паштровског бића, које је Перазић добро познавао.

Невелики текст *Назив стабала насађених у Петровцу* посебно је интересантан јер доноси најстарији и најцјеловитији познати траг о врстама дрвећа које су посађене у овом мјесту, посебно у приобалном

---

⁷ Исто.

парку, уређеном 1926. прегалаштвом становника ове варошице.⁸ Написан је ћирилицом, једноставним језиком, лако разумљивим и читљивим, накнадно пагинираним бројевима 52, 53 и 54. Набрајајући засаде, са по неколико реченица о свакој од 23 наведене биљне врсте, аутор наводи одомаћене називе биљака, а неријетко и латинске (истина, понекад непрезицно).

Захваљујући овом запису откривамо, на примјер, да су из Херцег Новог у Петровац пресађени јудино дрво, питасфор, мимоза, олеандер и птуја, док су из Бара донесени јасен и касарина. Сазнајемо, такође, и да су многи Петровчани од извјесне госпође Миленковић (која је живјела у малој вили у маслинаку на путу до насеља Вруља)⁹ настојали да пресаде мимозу, док је, рецимо, хибискус успијевао само у њеном врту и код комшије Шпира Греговића.

Није нам познато да савремене институције и појединци овако марљиво воде рачуна о евиденцији засада у нашим градовима и парковима, па, стога, Перазићев приступ и запис представљају солидну полазну основу евентуалном оваквом настојању. У сваком случају, додатна истраживања усмјерена ка утврђивању која од наведених стабала у Петровцу и градском парку и данас постоје, била би, сигурни смо, веома занимљива, посебно имајући у виду скорија деструктивна дјеловања (у све мањем градском парку) изазвана природним и антропогеним фактором, намјерно или случајно.

*

Нико Лукин Перазић личним животним искуством и понашањем учи нас како се воли свој град и како се о њему са пажњом брине (па и остављањем писаног трага за собом). Даје примјер како се с поштовањем баштине, сјећања на прошлост завичаја и на претке који су се трудом, залагањем и одрицањем борили за бољи живот цијеле заједнице.

⁸ У овом подухвату, мјештанима су помагали и рани петровачки туристи, студенти-феријалци из Београда, чијим је радом на уређењу парка руководио управо Перазић. Више о овој теми и, уопште, старом петровачком парку у: Николић, М. и Р. Јанковић. [с. а.]. *Студентски феријални савез 1926–1940*. Београд: Михаило Николић; [Риста] Јанковић; Медиговић Стефановић, М. (2013). *Урамљена љетовања: прилог туристичкој историји Паштровића*. Београд: Удружење Паштровића и пријатеља Паштровића у Београду „Дробни пијесак“. У раду објављеном у *Паштровском алманаху I* (Свети Стефан–Петровац), Бојан Суђић указује на несвакидашњи гест свога директног претка, Петровчанима добро познатог Душана Суђића, који је између два свјетска рата разрушио породичну пекару у корист проширења петровачког парка, јер није имао земље нити баште испред своје куће на обали мора, коју би уступио градском парку, за чије се уређење залагао. Суђићев поступак с разлогом изазива дивљење.

⁹ Податак о локацији виле госпође Миленковић доноси исти аутор у поменутом запису *Ластва*.

Док је животну мисију Ника Лукина и његових савременика красила синтагма „за напредак и пољепшање“, која је често подразумејевала издвајање сопственог материјалног иметка и добровољни рад за општи просперитет, данас, у турбулентним временима изгубљених начела, појединци, вођени искључиво личним интересима, увећавају приватно богатство узурпирајућу јавно добро и имовину.

Док је Нико Лукин Перазић живио и сањарио о неком другачијем Петровцу, пожелио је „да се у млађима нађе човјек, који ће радити за туризам и који воли све оно што туризам захтијева.“¹⁰, и поручио: „нека се сретно и у напретку и у туристичком погледу развије наша комуна Будва и нека се развија Петровац са околином за којег са[м] ја без икаквог личног интереса радио.“¹¹

Због свега реченог, подсећање на лик и дјело Ника Л. Перазића, као и на друге велике људе из прошлости, важна је афирмација (готово) заборављених људских вриједности којима, свему упркос, треба тежити.

---

¹⁰ *Завршетак*, 83.

¹¹ Исто.

Нико Л. Перaziћ

НАЗИВ СТАБАЛА НАСАЂЕНИХ У ПЕТРОВЦУ

„Јудино дрво“	(стабло) пренешено прво из Херцег новог, касније мјесни лугар, сабирао сјеме и шиљао га у Бару шумарском расаднику и отоле доношене саднице и насађивано у парку. Стабло даје, тамно црвене цвјетове почетком Марта мјес. Унутар цвјетова има нешто слатко (листопадно).
„Багрем“	Као културе шумске, расте у околини. Донешено у овај крај. Народ га зове „Дивља драча“. Цвијет има бијели. Исто као јудино дрво, само цвијет бијели (листопадно).
„Pitosporum“	Зимзелено стабло, може расти са поткресивањем и ниско као жива ограда, може средње високо као стабло, а крема бијели цвијет (маја). Трпи морску слану маглу. Пренешено из Х. Новога, преко шумског расадника у Бару и до Улциња.
„Пајасен“	Самоникло стабло. Није подесно за паркове, расте и велико стабло. Подесно само за обале потока – бујице.
„Pinus maritimus“	Морски бор. У ове крајеве први га насадио у гробља кап. Стијепо Медин. Добро успијева. Морска магла му не смета. Насађено у парку и шумским културама ове околине.
„Црни бор“	Ријетко га има у парку и шумске културе у општинској заједници. Бољи је код нас морски бор.
„Pinus horizontales“	или Хоризонтални Чемпрес. Одавна у Петровцу. Добро издржљив од слане морске магле. Има га ту и тамо и у шумским културама, парку и гробовљама.
Pinus piramidales	или како народ каже Селвија, расте ту и тамо у великим зеленим оградама, гробљима и т.д.

- „Pinus pinea“ Бор од којих један примјерак расте у парку испред и у правцу куће Стева В. Медина.
- „Сребренасти чемпрес“ из Милочера сјеме умножено у Бару. У Милочеру набавио из Италије инжењер Меркер (бивши код двора). У новој насади парка испред Биоскопа – Читаонице постоје два мала стабла.
- „Олеандар“ Донешено први пут 1925. год. из ХНовог. Цвјетови су разних боја. Љети кроз дуго вријеме може се на њима видјети цвијет. Расте ниско као грм а може се извести краштењем у средње стабло.
- „Софора“ Набављена 1926. г. од некуд ваљда из Босне. На данашњој раскрсници, постојала је шума стабала Софоре. Италијани посјекли у рату. Један примјерак остао код извора „Вруља“. Сјеме увећано у Барском шумском расаднику. Нових садница има код нас. Стабло по своме цвијету је медоносно.
- „Мимоза“ Најплеменитија врста постоји испред куће Гђе Миленковић у маслињаку која је ово сама донијела из Х-Новог. Касније је пред својом кућом пренијела Теодора Џамање још касније али бројније Шпиро Греговић око своје куће.
Друга врст мимозе мање племените насађена је на обали – парка бр. 2. Које су из Бара пренешене као мале саднице. У Парку – обала I постоји тако звана *acazia-mimosa*. У Мају баца ~~разнобојни~~ у нијансама цвијет мирисави као памук. Ова мимоза спада у фамилију Мимоза али није племенита. Многи у Петровцу настоје да насаде ову племениту биљку од Миленковић.
- „Хибискус“ Плави–црвени. Код куће у маслињаку Миленковића. Код Шпира Греговића. Покушавано је неколико пут насадити ово у парку али није успјело. Дјеца мала су поништавала.

„Bucksus“	Шимшир, покушавано правити живе ограде, али не успијева без воде и њега у парку. Има га пред кућом Луке Маинића и пред вилу Д. Суђића. Расте као грм.
Кан. Топола	Листопадно расте високо стабло. Има круну. Ако се поткресава, добија се густо младо грање. Има га у Петровцу свуда.
„Јасен“	обични јасен је неколико пута насађиван у парку из расадника у Бару али слабо је успио, јер првих година није његован.
„Палма“	Успијева добро у Петровцу али ако је много близу мора, то окрајке њених великих листова, морска сланоћа осуши. Која је мало подаље од мора успијева добро.
„Палме лепезаста“	пред депаданс двије. Једна на улазу у парку коју је Др. Хораждовски купио и насадио, пред кућом Стева Медина.
„Ligustro japoniko“	У правцу куће власништва насљедника Др ^а Перацића.
„Касарина“	из расадника у Бару пренешено. Није се најбоље преносила, може се видијети испред куће до биоскопске просторије и у новонасађеном парку.
„Тамарис“	или како га код нас зову „салангоч“ само расте по потоцима. Једино дрво које расте у морском пијеску. Трпи морску сланоћу, расте као грм и као стабло.
„Птуја“	пренешено из Х. Новог, из расадника Бар. Код нас расте ту и тамо кроз парк. Док је младо оно је и изгледно. Смета му морска сланоћа. Расте навише као чемпрес. Зимзелено.

Назуб едѣла илюминир. у Бидрбонгу

52

Грудино дрво (синајо) змињено дрво, Грдинској, Пачије мислима идр, салукој ајел

и сообщил о ч. 10-й, которую расследует в своем департаменте.

u. vacatubans y capay. Cito las piz. y como yplena a libe arento.

Мария сест. Анна и братъ Иванъ (младш.)

Batman - Kas Kuyutur yzma, pakti q shomunin domonni q shay Apoi. Nagus sa joki
Lubisa garsi - Ykizit nuni birim Nunt Kas izgure apka. carer zhiyt bisi.

Петропавловскъ замѣчено, мѣсто гдѣ са и въ дѣлѣ вѣнчана и мѣсто гдѣ
на въ сѣдѣ, мѣсто сѣдѣ вѣнчана и мѣсто гдѣ вѣнчана и мѣсто гдѣ вѣнчана
Специально изъ Петрова сѣдѣ мѣсто гдѣ вѣнчана и мѣсто гдѣ вѣнчана

Tajacen
Canonista catolico. Qui se llama ya de padre, pero es un
catolico. Seguramente ya se llama - dios.

Pinus maritima = Морская сосна. Является наиболее ценной и распространенной сосной. Сосна морская. Сельскохозяйственная, морская сосна. Не ценится.

Кладбище в долине и на холмах в долине
Турки. В долине и на холмах в долине
западнее долины в долине.

"Pinus hartwegii" ein Korymbentum Keniafoc. Vegetation v. Korymbentum. Zweig
 Korymbentum v. Korymbentum. Eine Korymbentum v. Korymbentum v. Korymbentum
 Korymbentum Korymbentum, Korymbentum v. Korymbentum.

Pinus pyramidalis или пихта пирами. Канье Селвица, растет по и в горах
в южной части острова, Фолкленд и др.

Pinus pinaster: Bop og rivst i egne kvæmper af træet og særlig meget
tørre og brændte træer i skovene.

"Среднерасширенная" из семейства *Синица* из группы *Синица*
находясь из *Синица* *Синица* *Синица* *Синица* *Синица*
из *Синица* *Синица* *Синица* *Синица* *Синица*
из *Синица* *Синица* *Синица* *Синица* *Синица*

SH.

"Јасен" обичан јасен је неколико пута насађиван у шетњу из расадника, у Бору али слабо је цветао, из шетње садња није остао.

"Пампа" бугарска дрво у Битовцу али она је много брже порасла, што показује велику вредност, морена саветима окупаци. Поја је много боља од мора црвеног дрва.

"Белим легијасит" изредане дрво. Једна на члану у шетњи поја је 2-3 м, плодови су бели и насади, изредане дрво легијасит.

"Белим легијасит" изредане дрво власништва насадица 2-3 м.

"Насадина" из расадника у Бору изнети. Није се најбоље изнети, може се видети изредане дрво до биспојене професије и у ново-насадином шетњи.

"Пампа" или Пампа са погласом "сарајев" само расије у шетњи. Једна дрво поја расије у шетњи изредане дрво. Брзо порасла, расије Пампа и Пампа.

"Битовца" изнети у новој, из расадника Бео. Поја од расије није и тако пројект. Још је много она је и изредане дрво. Брзо порасла, расије Пампа и Пампа.